

Плоткін Даніїл Олександрович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

спеціальність 231 Соціальна робота

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Лубни, Україна.

stahanov8778@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-7991-7526>

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ГРОМАДІ: СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА

Постановка проблеми. Внутрішнє переміщення в Україні, спричинене наслідками повномасштабного вторгнення російської федерації (*назва держави-агресора свідомо написана з маленької літери – Д.П.*), залишається однією з найбільших гуманітарних криз сучасності. За загальнонаціонального опитування Міжнародної організації з міграції (раунд 22, січень 2026), кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) становить близько 4,6 млн. осіб з тенденцією до стабілізації або незначного зростання в окремих регіонах у зв'язку з новими хвилями евакуації та повернення частини українців з-за кордону (Україна – Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні – Опитування загального населення – Раунд 22 – січень 2026 року, 2026).

Найбільша кількість ВПО проживає в прифронтових та центральних областях. Зокрема, у Харківській області проживає 511 тис. осіб, у Дніпропетровській – 468 тис., у Києві – 436 тис. (В Україні налічують 4,62 мільйона ВПО: найбільше – на сході та в Києві, 2026). Ці цифри свідчать про нерівномірний розподіл навантаження, а оскільки окремі територіальні громади стають основним місцем фактичного проживання та інтеграції ВПО, у них виникають прямі виклики для місцевої інфраструктури у зв'язку з перевантаженнями закладів освіти та охорони здоров'я, дефіцитом житла, психологічними бар'єрами між ВПО та місцевими жителями, труднощами з працевлаштуванням через невідповідність кваліфікації чи втрату документів (Олійник, 2022).

Соціально-правовий захист ВПО відбувається як на рівні держави, так і на рівні громад. Зокрема, у 2026 році було суттєво збільшено фінансування підтримки ВПО – до 72,6 млрд грн (зростання на 16,5 млрд порівняно з 2025 роком), з яких 39,6 млрд грн спрямовані безпосередньо на виплати та соціальні програми (Про Державний бюджет України на 2026 рік: Закон України № 4695-ІХ від 3 грудня 2025 року). Це відображає перехід від виключно гуманітарної допомоги до довгострокової інтеграції та відновлення.

У той же час критичного значення в умовах децентралізації набуває соціально-правовий захист ВПО на рівні громад, оскільки саме органи місцевого самоврядування забезпечують щоденну реалізацію прав ВПО, вирішення побутових проблем та запобігання соціальній ізоляції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового статусу, соціального захисту та інтеграції ВПО в Україні активно розробляється з 2014 року, коли внутрішнє переміщення набуло масового характеру.

Загальнотеоретичні основи правового статусу ВПО висвітлено у роботі В. Завального «Загальнотеоретичні особливості правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні» (Завальний, 2022). Автор акцентує увагу на специфіці статусу ВПО як тимчасового, але тривалого правового становища, що поєднує елементи громадянства, соціального захисту та міжнародного гуманітарного права.

Понятійно-категоріальний апарат розкрито у статті Т. Кульчицького «Поняття та

ознаки внутрішньо переміщених осіб в Україні» (Кульчицький, 2017). Автор дає чітке визначення ВПО крізь призму критеріїв примусовості переміщення, відсутності можливості повернення та зв'язку з окупованими територіями чи зоною бойових дій. Він розмежовує категорії ВПО, біженців та мігрантів, що важливо для правильного застосування норм Закону України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Закон України № 1207-VII від 15 квітня 2014 року «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та Постанови Кабінету Міністрів України № 509 від 1 жовтня 2014 р. «Про облік внутрішньо переміщених осіб».

Соціальний аспект захисту розглянуто у статті А. Колоска та С. Будник «Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб» (Колосок & Будник, 2024). Автори трактують соціальний захист як комплексну систему, що включає не тільки матеріальну допомогу, а й психологічну реабілітацію, соціальну адаптацію, запобігання маргіналізації та відновлення соціальних зв'язків.

Проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації проаналізовано у роботі Л. Наливайко та Є. Мінакової «Проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування з питань інтеграції внутрішньо переміщених осіб в умовах децентралізації влади» (Наливайко & Мінакова, 2022). Автори виокремлюють ключові виклики, які заважають органам місцевої влади належним чином реалізовувати свої повноваження щодо соціального захисту ВПО, найголовнішими з-поміж яких є недостатність фінансових ресурсів, перевантаження інфраструктури, брак кваліфікованих кадрів, психологічні бар'єри між ВПО та місцевими жителями. Задля їх усунення дослідники пропонують посилити координацію між державою та громадами, створити консультативні органи за участю ВПО та розробити локальні програми інтеграції.

Практичні виклики воєнного стану та можливі шляхи їх подолання розкрито у статті

Л. Олійник «Місцеві громади та внутрішня міграція населення: виклики під час воєнного стану та пошуки шляхів їх подолання» (Олійник, 2022). Авторка детально описує проблеми перевантаження шкіл, лікарень, житлового фонду, зростання соціальної напруги, дискримінації за статусом ВПО. Серед запропонованих нею рішень – інвентаризація майна, модульне будівництво, програми психологічної адаптації, діалогові платформи, бізнес-інкубатори для ВПО, спільні культурні та спортивні заходи.

Особливості надання соціально-правової допомоги в умовах воєнного стану проаналізовано у публікації Л. Русаль «Особливості надання соціально-правової допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні в умовах воєнного стану» (Русаль, 2023). Дослідниця акцентує увагу на розширенні повноважень громад в умовах воєнного стану (спрощена реєстрація, безстрокове тимчасове житло), але вказує на проблеми як-то бюрократичні бар'єри, затримки виплат, недостатність психологічної допомоги.

Правові основи та механізми забезпечення прав ВПО на місцевому рівні досліджено у двох працях Д. Селіхова. У роботі «Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб» дослідник систематизує нормативну базу (Закони № 1706-VII, № 280/97-ВР, постанови КМУ), підкреслює принцип субсидіарності та необхідність балансу між державними стандартами та локальною автономією (Селіхов, 2024b). У статті «Механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб органами місцевого самоврядування» пропонує конкретні механізми: створення робочих груп, моніторинг потреб, залучення ВПО до прийняття рішень, співпрацю з міжнародними партнерами (Селіхов, 2024a).

Основним орієнтиром для всіх досліджень залишається Міжнародний стандарт – Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення. Він містить 30 принципів, що охоплюють питання захисту від переміщення, гуманітарної допомоги, недискримінації, освіти, видачі документів, повернення та інтеграції (Керівні принципи ООН з питань

внутрішнього переміщення всередині країни). Закони України та постанови Кабінету Міністрів України, що регулюють питання соціально-правового захисту ВПО, значною мірою відповідають цим принципам, але на практиці помітні розриви на рівні реалізації, особливо в громадах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття сутності та структури соціально-правового захисту ВПО на рівні територіальних громад в умовах воєнного стану та децентралізації влади.

Визначення методики дослідження. Дослідження проведено з використанням загальнонаукових та спеціальних методів: діалектичний метод – для аналізу взаємозв'язку державного та місцевого рівнів захисту; системний метод – для побудови структури захисту як багаторівневої системи; порівняльно-правовий метод – для співставлення національного законодавства (Закони № 1706-VII, № 280/97-ВР) з Керівними принципами ООН; формально-юридичний метод – для тлумачення норм Законів України та постанов КМУ (№ 509, № 365); аналіз наукових джерел – для узагальнення позицій авторів; статистичний метод – для опрацювання даних про кількість ВПО та бюджетне фінансування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правовий фундамент соціально-правового захисту закладено в Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20.10.2014 (чинна редакція з урахуванням змін до 2025 року). Закон визначає ВПО як громадян України, іноземців чи осіб без громадянства, які залишили місце проживання через збройний конфлікт, окупацію, насильство чи надзвичайні ситуації.

Соціально-правовий захист ВПО на рівні громади поєднує правовий (реєстрація відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 509, видача довідки, доступ до послуг без дискримінації) та соціальний аспекти (належне забезпечення права на житло, освіта, працевлаштування, психологічну підтримку) (Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України № 509 від 1 жовтня 2014 р.).

Структура соціально-правового захисту ВПО в громадах базується на міжнародних стандартах, національному законодавстві та повноваженнях органів місцевого самоврядування. Вона охоплює превентивний, поточний (під час переміщення) та постпереміщувальний (інтеграція/повернення) етапи.

Основним на рівні громад є етап захисту під час переміщення, адже саме на цьому етапі громада стає основним суб'єктом практичного захисту. Структура даного етапу включає кілька послідовних блоків:

Першим структурним елементом є реєстрація статусу внутрішньо переміщеної особи. Особа звертається до виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або структурного підрозділу з питань соціального захисту населення за місцем фактичного перебування, якими видається довідка про взяття даної особи на облік (ст. 4 Закону № 1706-VII). Реєстрація місця проживання здійснюється за фактичною адресою без вимоги зняття з попереднього обліку (ст. 5). Це дає ВПО доступ до всіх послуг за місцем фактичного перебування (Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року).

Одним з найскладніших і найважливіших блоків є житлове забезпечення ВПО. Задля належної його реалізації громади формують фонди тимчасового житла: купівля, оренда, реконструкція, переобладнання нежитлових приміщень, модульні містечка (ст. 9, ст. 11 Закону № 1706-VII), а також надають в безоплатне тимчасове користування комунальне житло за умови оплати комунальних послуг (ст. 9) (Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР: станом на 18 травня 2024 р.).

Наступним рівнем є забезпечення достатнього рівня життя без дискримінації (принцип 18 Керівних принципів ООН): доступ до їжі, питної води, базового одягу, санітарії, житла, медичної допомоги (Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни). На рівні громади для ВПО забезпечується безкоштовне харчування дітей ВПО у закладах освіти (ст. 7 Закону № 1706-VII),

первинна медико-психологічна допомога, соціальний супровід сімей у складних життєвих обставинах, патронат, надання одноразової матеріальної допомоги (Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року).

Важливим елементом захисту є влаштування дітей ВПО до закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти без додаткових вимог (ст. 7 Закону № 1706-VII). Громади також забезпечують психологічну підтримку дітей, влаштування в сімейні форми виховання, соціально-психологічну реабілітацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування серед ВПО (Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року; Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР: станом на 18 травня 2024 р.).

Громади також сприяють працевлаштуванню ВПО завдяки організації громадських та тимчасових робіт, створенню спеціальних робочих місць, інформуванню про вакансії (ст. 7 Закону № 1706-VII; ст. 34 Закону № 280/97-ВР). Так, в Україні діє спрощена реєстрація ФОП для ВПО-підприємців, надання консультацій з бізнес-планування, підтримка перекваліфікації (Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року; Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР: станом на 18 травня 2024 р.).

Структура завершується створенням умов для добровільного, безпечного та гідного повернення, альтернативного переселення чи локальної інтеграції (принципи 28–30 Керівних принципів ООН): забезпечення безпеки, відсутність дискримінації, участь самих ВПО у плануванні (принцип 28) (Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни); компенсація майнових втрат, відновлення житла, надання кредитів на придбання чи будівництво житла (ст. 17 Закону № 1706-VII); сприяння поверненню через інформаційні кампанії, транспортну

підтримку, психологічну підготовку (ст. 9 Закону № 1706-VII) (Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року); локальна інтеграція завдяки програмам психологічної адаптації, діалоговими платформам «ВПО + місцеві жителі», спільним культурним, спортивним, волонтерським заходам для зменшення соціальної напруги (Селіхов, 2024); підтримка підприємництва через гранти, бізнес-інкубатори, коворкінги для ВПО-підприємців (Селіхов, 2024, с. 105); перекваліфікація та професійна підготовка з урахуванням потреб місцевого ринку праці (Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР: станом на 18 травня 2024 р.); соціальна згуртованість через тренінги з толерантності, медіація конфліктів, спільні проекти громади (Колосок & Будник, 2024, с. 98–99).

Останнім структурним елементом соціально-правового захисту ВПО на рівні громади є механізми контролю та захисту прав: оскарження рішень органів влади щодо статусу ВПО, відмови у наданні допомоги, порушення прав (ст. 13 Закону № 1706-VII); заборона будь-якої дискримінації за ознакою внутрішнього переміщення (ст. 14 Закону № 1706-VII); відповідальність посадових осіб за порушення прав ВПО, у тому числі адміністративна та кримінальна (ст. 19 Закону № 1706-VII) (Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року); громадський контроль завдяки участі ВПО у громадських радах, моніторингових групах, подання скарг до уповноваженого з прав людини (Наливайко & Мінакова, 2022, с. 131–132); моніторинг виконання місцевих програм щодо ВПО радами громад та виконавчими комітетами (Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР: станом на 18 травня 2024 р.).

Висновки. Сутність соціально-правового захисту ВПО у громаді полягає в реалізації принципу субсидіарності: коли держава встановлює стандарти та фінансує (наприклад, зростання видатків на виплати ВПО до

39,6 млрд грн у 2026 році), а громада забезпечує практичну реалізацію через локальні програми, ресурси та безпосередню взаємодію. Це дозволяє не лише задовольняти базові потреби (житло, харчування, освіта), а й сприяти соціальній згуртованості, збереженню людського капіталу та підготовці до добровільного повернення чи повноцінної локальної інтеграції. Ефективність залежить від координації між державними органами, громадами та громадськими організаціями, а також від врахування регіональних особливостей – від переважаних східних громад до відносно стабільних західних.

Структура соціально-правового захисту ВПО у громаді – це вертикаль від загальних принципів (ООН, національне законодавство) через облік, житло, соціальні послуги, освіту/працевлаштування до інтеграції/повернення та механізмів контролю. Громада є ключовим рівнем реалізації, де абстрактні права перетворюються на конкретну допомогу.

Перспективи подальших досліджень можуть включати вивчення впливу участі ВПО у прийнятті рішень в громадах на соціальну згуртованість та порівняльний аналіз з досвідом інших країн з масовим внутрішнім переміщенням.

Література

1. В Україні налічують 4,62 мільйона ВПО: найбільше – на сході та в Києві. *Zmina*, 6 січня 2026. URL: <https://zmina.info/news/v-ukrayini-nalichuyut-462-milyona-vpo-na-ybilshe-na-skhodi-ta-u-kyuevi/> (дата звернення: 07.01.2026).
2. Завальний В. В. Загальнотеоретичні особливості правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 213–217. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.38>
3. Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни. UNHCR. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf> (дата звернення: 16.02.2026).
4. Колосок А., Будник С. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 4. С. 97–105. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.13>
5. Кульчицький Т. Р. Поняття та ознаки внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2017. № 1. С. 51–57.
6. Наливайко Л., Мінакова Є., Бочковий О. Проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування з питань інтеграції внутрішньо переміщених осіб в умовах децентралізації влади. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1. С. 130–136. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-1-130-136>
7. Олійник Л. Місцеві громади та внутрішня міграція населення: виклики під час воєнного стану та пошуки шляхів їх подолання. *ЮрФем*, 24 жовтня 2022. URL: <https://jurfem.com.ua/mistsevi-hromady-vnutrishnya-mihratsia-naseleण्या/> (дата звернення: 06.02.2026).
8. Про Державний бюджет України на 2026 рік: Закон України № 4695-IX від 3 грудня 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4695-20#Text> (дата звернення: 05.02.2026).
9. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 04.02.2026).
10. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України № 1207-VII від 15 квітня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 16.02.2026).
11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР: станом на 18 травня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vr#Text> (дата звернення: 13.02.2026).
12. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України № 509 від 1 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.02.2026).
13. Русаль Л. Особливості надання соціально-правової допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні в умовах воєнного стану. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2023. № 5(68). С. 47–51. DOI: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.5.8>
14. Селіхов Д. А. Механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб органами місцевого самоврядування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024а. № 4. С. 34–39. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.4>

15. Селіхов Д. А. Правові основи соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024b. Т. 1. № 84. С. 103–108. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.14>

16. Україна – Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні – Опитування загального населення – Раунд 22 – січень 2026 року. *International Organization for Migration (IOM)*, 16 лютого 2026. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-vnutrishne-peremishchennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo> (дата звернення: 12.01.2026).

References

1. V Ukraini nalichuiut 4,62 miliona VPO: naibilshe – na skhodi ta v Kyievi [In Ukraine, there are 4.62 million IDPs: the most in the east and in Kyiv]. (2026). *ZMINA*. Retrieved from <https://zmina.info/news/v-ukrayini-nalichuyut-462-milyona-vpo-naybilshe-na-skhodi-ta-u-kyuevi/> (Last accessed: 07.01.2026) [in Ukrainian].

2. Zavalnyi, V. V. (2022). Zahalnoteoretychni osoblyvosti pravovoho statusu vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [General theoretical features of the internally displaced persons legal status in Ukraine]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, (6), 213–217. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.38> [in Ukrainian].

3. Kerivni pryntsyipy OON z pytan vnutrishnoho peremishchennia vsередyni krainy [United Nations Guiding Principles on Internal Displacement within the Country]. UNHCR. Retrieved from <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf> (Last accessed: 16.02.2026) [in Ukrainian].

4. Kolosok, A., & Budnyk, S. (2024). Sotsialnyi zakhyst vnutrishno peremishchenykh osib [Social protection of internally displaced persons]. *Vvichlyvist – Humanitas*, (4), 97–105. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.13> [in Ukrainian].

5. Kulchytskyi, T. R. (2017). Poniattia ta oznaky vnutrishno peremishchenykh osib v Ukraini [The concept and features of internally displaced persons in Ukraine]. *Administratyvne pravo i protses – Administrative Law and Process*, (1), 51–57 [in Ukrainian].

6. Nalyvaiko, L., Minakova, Ye., & Bochkovy, O. (2022). Problemy realizatsii povnovazhen orhaniv mistsevoho samovriaduvannia z pytan intehratsii vnutrishno peremishchenykh osib v umovakh detsentralizatsii vlady [Problems of implementation of the powers of local self-governments bodies on integration issues by internally displaced persons in the context of decentralisation of power]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnykh sprav – Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, (1), 130–136. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-1-130-136> [in Ukrainian].

7. Oliinyk, L. (2022). Mistsevi hromady ta vnutrishnia mihratsiia naseleння: vyklyky pid chas voiennoho stanu ta poshuky shliakhiv yikh podolannia [Local communities and internal population migration: challenges during martial law and ways to overcome them]. *YurFem*, 24 October 2022. Retrieved from <https://jurfem.com.ua/mistsevi-hromady-vnutrishnya-mihratsiia-naselennya/> (Last accessed: 06.02.2026) [in Ukrainian].

8. Pro Derzhavnyi biudzhет Ukrainy na 2026 rik: Zakon Ukrainy № 4695-IX vid 3 hrudnia 2025 roku [On the State Budget of Ukraine for 2026: Law of Ukraine No. 4695-IX of December 3, 2025]. (2025). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4695-20#Text> (Last accessed: 05.02.2026) [in Ukrainian].

9. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib: Zakon Ukrainy № 1706-VII vid 20 zhovtnia 2014 roku [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons: Law of Ukraine No. 1706-VII of October 20, 2014]. (2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (Last accessed: 04.02.2026) [in Ukrainian].

10. Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovyi rezhym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy: Zakon Ukrainy № 1207-VII 15 kvitnia 2014 roku [On ensuring the rights and freedoms of citizens and the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine: Law of Ukraine No. 1207-VII of April 15, 2014]. (2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (Last accessed: 16.02.2026) [in Ukrainian].

11. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 21.05.1997 r. № 280/97-VR: stanom na 18 travnia 2024 r. [On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine of May 21, 1997 No. 280/97-VR (as amended on May 18, 2024)]. (1997). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (Last accessed: 13.02.2026) [in Ukrainian].

12. Pro oblik vnutrishno peremishchenykh osib: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 509 vid 1 zhovtnia 2014 r. [On registration of internally displaced persons: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 509 of October 1, 2014]. (2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text> (Last accessed: 11.02.2026) [in Ukrainian].

13. Rusal, L. (2023). Osoblyvosti nadання sotsialno-pravovoi dopomohy vnutrishno peremishchenym osobam v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Features of providing socio-legal assistance to internally displaced persons in Ukraine under martial law]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Yurydychni nauky – Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Legal Sciences*, 5(68), 47–51. DOI: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.5.8> [in Ukrainian].

14. Selikhov, D. A. (2024a). Mekhanizm zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib orhanamy mistsevoho samovriaduvannia [Mechanism for ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons by local self-government bodies]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical-Comparative Jurisprudence*, (4), 34–39. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.4> [in Ukrainian].

15. Selikhov, D. A. (2024b). Pravovi osnovy sotsialnoho zakhystu vnutrishno peremishchenykh osib [Legal foundations of social protection of internally displaced persons]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 1(184), 103–108. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.14> [in Ukrainian].

16. International Organization for Migration (IOM). (2026). Ukraina – Zvit pro vnutrishnie peremishchennia naselennia v Ukraini – Opytuvannia zahalnoho naselennia – Raund 22 – sichen 2026 roku [Ukraine – Report on Internal Displacement in Ukraine – General Population Survey – Round 22 – January 2026]. Retrieved from <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-vnutrishne-peremishchennya-naselennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnoho> (Last accessed: 12.01.2026) [in Ukrainian].

Плоткін Д. О. Соціально-правовий захист внутрішньо-переміщених осіб у громаді: сутність і структура

Стаття присвячена характеристиці сутності та структури соціально-правового захисту ВПО на рівні громад в умовах тривалої збройної агресії та децентралізації влади в Україні. Актуальність теми зумовлена масштабною гуманітарною кризою, свідченням якої є кількість офіційно зареєстрованих ВПО станом на грудень 2025 року, яка становить 4,62 млн осіб, з найбільшим навантаженням на прифронтові та центральні регіони.

Автор розкриває сутність захисту як поєднання правового (реєстрація, недискримінація, доступ до послуг) та соціального (житло, освіта, психологічна підтримка, працевлаштування) компонентів на основі принципу субсидіарності: держава визначає стандарти та фінансує, а громади забезпечують практичну даного принципу завдяки реалізації через локальних програм та безпосередню взаємодію.

Структура соціально-правового захисту ВПО побудована як багаторівнева вертикаль, що складається з превентивного (запобігання переміщенню), поточного (під час переміщення) та постпереміщувального (інтеграція/повернення) етапів. Основний акцент зроблено на етапі захисту ВПО під час переміщення, де саме громада є ключовим суб'єктом. Виокремлено послідовні блоки: облік і реєстрація, житлове забезпечення, базові потреби (видача документів, працевлаштування, освіта дітей).

На основі порівняльного аналізу міжнародних стандартів та нормативно-правової бази України автор констатує, що ефективність захисту ВПО в Україні залежить від координації рівнів влади, їх залучення до прийняття рішень, врахування регіональних особливостей та переходу від тимчасової допомоги до системної локальної інтеграції.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, соціально-правовий захист, територіальні громади, децентралізація, принцип субсидіарності.

Plotkin D. O. Socio-legal protection of internally displaced persons in the community: essence and structure

The article is devoted to the characteristics of the essence and structure of socio-legal protection of IDPs at the community level in conditions of prolonged armed aggression and decentralization of power in Ukraine. The relevance of the topic is due to the large-scale humanitarian crisis, evidenced by the number of officially registered IDPs as of December 2025, which is 4.62 million people, with the greatest burden on frontline and central regions.

The author reveals the essence of protection as a combination of legal (registration, non-discrimination, access to services) and social (housing, education, psychological support, employment) components based on the principle of subsidiarity: the state determines standards and finances, and communities ensure the practical implementation of this principle through local programs and direct interaction.

The structure of social and legal protection of IDPs is built as a multi-level vertical, consisting of preventive (prevention of displacement), current (during displacement) and post-displacement (integration/return) stages. The main emphasis is placed on the stage of protection of IDPs during displacement, where the community is the

key actor. Consecutive blocks are distinguished: accounting and registration, housing, basic needs (issuance of documents, employment, education of children).

Based on a comparative analysis of international standards and the regulatory and legal framework of Ukraine, the author states that the effectiveness of IDP protection in Ukraine depends on the coordination of levels of government, their involvement in decision-making, taking into account regional characteristics and the transition from temporary assistance to systemic local integration.

Key words: internally displaced persons, social and legal protection, territorial communities, decentralization, subsidiarity principle.

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.05.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

